

...Sultan Səlim özbək hakimi Übeyd xana məktub göndərəndən sonra bir müddət gözləmək qərarına gəldi. Çünki, təkbəşinə Şah İsmayıl üzərinə yeriməyə cəsarət etmirdi. Səfəvi sarayından gələn xəbərlər onu lap təşvişə salmışdı. Eşitmişdi ki, Şah İsmayıl özbəklər tərəfdəki Səfəvi sərhədlərini qorumaq üçün ayırdığı qüvvənin sayı-hesabı yoxdu. Pis orası idi ki, Səfəvi hökmdarı Osmanlılarla sərhəddə də kifayət qədər hərbi qüvvə saxlamaqdadır.

Özbək hakimi Übeyd xandan xəbər çıxmasa da, qardaşı oğlu Sultan Muraddan xəbər gəlmişdi. Sultan Murad əmisi Sultan Bayazidin baş vəziri Rüstəm Paşaya məktub yazaraq bildirmişdi ki, o dünyaya səfər üçün hazırlıq işlərini başa çatdırsın. Çünki, tezliklə onu öz əli ilə o biri dünyaya göndərəcək. Sultan Səlim qardaşı oğlu Sultan Muradın belə cəsarətli hədə-qorxusunu qulaq ardına vurmaq istəsə də, camaat arasındakı bitib-tükənməyən şayiələr nəsə ciddi bir addım atmağa onu vadar edirdi. Doğrudur, o, qardaşlarını bir-birinin ardınca məğlub edib, onların qüvvələrini darmadağın etmişdi. Ona elə gəlirdi ki, qardaşlarından sonra ölkə daxilində ona qarşı dura biləcək qüvvə olmayacaq. Təəssüf ki, belə olmadı. İndi camaat arasında şayiə gəzirdi ki, tezliklə Sultan Murad Şah İsmayıldan kömək alaraq, çox böyük qüvvə ilə Sultan Səlimin üzərinə yeriyəcək. Əlbəttə, Sultan Səlim qardaşı oğlu Sultan Muraddan qorxacaq qədər aciz deyildi. Amma onu qorxudan məsələ bu idi ki, şayiələr adamların düşüncəsinə təsir göstərir, onları Sultan Səlimə inamsızlığa çəkirdi. Sultan Muradın adamları Osmanlı sultanətinin hər tərəfində camaat arasında təbliğat aparırdılar ki, o, atasını boğdurmaqla qətlə yetirib. Qardaşlarını göz görəsi qətlə edib. Belə adamın hökmdarlığı cəmiyyətə, insanlara ədalət adına heç nə gətirə bilməz. Beləcə, şayiələrin baş alıb getməsi Sultan Səlimi tamam hövsələdən çıxardı. O, baş vəzir Rüstəm Paşanı yanına çağıraraq tədbir istədi.

Rüstəm Paşa hökmdarın onu nə üçün yanına çağırıldığını təxmin etsə də, özünü o yerə qoymadı. Hökmdarın dediyi vaxtda onun hüsuruna tələsərkən Mövlana Sarıgözüdə də hökmdar tərəfindən çağırıldığını bilib birinci onunla görüşməyi qərara aldı. Çünki ona yaxşı məlum idi ki, hökmdar Mövlana Sarıgözüdə razılığı olmadan hər hansı bir məsələ haqqında qəti qərar qəbul edən deyil.

Hüseyinbala MİRƏLƏMOV

Onlar birlikdə Sultan Səlimin hüsuruna daxil oldular. Sultan Səlim Mövlana Sarıgözüdə hörmətlə görüşdü. Ona xoş üz göstərdi. Sağ yanında yer göstərdi. Hökmdar Rüstəm Paşa ilə də yaxşı əhvalla salamlaşdı. Amma, Rüstəm Paşa özü də görürdü ki, hökmdar Mövlana Sarıgözüdə necə yüksək rəğbət bəsləyir.

Söhbətə Sultan Səlim özü başladı: - Sizi buraya çağırmaqda məqsədim odur ki, Sultan Murada qarşı görüşməyimiz tədbiri birlikdə müzakirə edək dedi və özünü Mövlana Sarıgözüdə tutdu. - Bəlkə, Mövlana bu barədə bir fikir desin.

Mövlana Sarıgözüdə ayağa qalxıb təzim elədi. Hər dəfə təzim eləyib başını tərpətdikcə uzun, sarıya çalan ağ saqqalı qəribə tərzdə yellənirdi. Bir anlığa Rüstəm Paşaya elə gəlirdi ki, qarşısında uzun saqqallı bir keçi dayanıb. Az qala onu dəli bir gülmək tutacaqdı. Amma çox qətiyyətlə özünü ələ alıb sakit dayanmağa çalışdı. Ancaq bu sakitliyi ona dodağını dişləməsi bahasına başa gəlirdi. Rüstəm Paşanın dodağı həqiqətən çat vermişdi və az da olsa onun dodağında qan görünürdü. Bu, Mövlana Sarıgözüdə nəzərindən qaçmadı. Ona elə gəlirdi ki, Rüstəm Paşanın qorxusundan dodağı çatlayıb.

Paşaya tədarük əmri verə bilər. Beləliklə, Sultan Səlim hücum üçün Dilavər Paşa ilə Şahbaz Paşanın ixtiyarına otuz min nəfərlik qoşun ayırmağı tələb etdi.

Mövlana Sarıgözüdə də, Rüstəm Paşa da düşündürdü ki, həqiqətən bu qoşunla Sultan Muradın öhdəsindən gəlmək asan olacaq.

Söhbətin bu cür qurtarmağı və hökmdarın onunla asanlıqla razılaşması Rüstəm Paşanı çox məmnun etmişdi. Mövlana Sarıgözüdə isə əksinə çox diltor idi. O, Rüstəm Paşanın bu dəfə də hədəfdən yayınmağına təəssüf edirdi. Düşünürdü ki, Rüstəm Paşa nə qədər sağdır və sarayda baş vəzirdir ona rahatlıq olmayacaq. Rüstəm Paşa elə ilk imkan düşən kimi, Mövlana Sarıgözü aradan götürmək niyyətindən əl çəkməyəcək.

* * *

Sultan Murad atası Sultan Əhməddən qalan xəzinəni atasının tərəfdarları ilə birgə Səfəvi sərhədlərinə tərəf daşdı. Amasya tərəf də, Anadolu ətrafı ərazilər də daxil bu yerlərdə Sultan Əhmədin nüfuzu çox böyük idi. Ona görə də bu ətrafların adamları Sultan Muradın gəlişini görcək çox sevinmişdilər. Əslində, bu sevincin kökü, Sultan Əhmədin Səfəvi tərəfdarı olan ancaq, Osmanlı sınırlarındakı ərazilərdə yaşayan insanlara rəğbətli münasibət göstərməsindən asılı idi. Halbu ki ayrı-ayrı zamanlarda, fərqli Osmanlı hakimləri bu yerlərin insanları ilə əqidələrinə görə çox sərt davranırdılar. Çox güman ki, Sultan Əhməd də atasının razılığı ilə bu yerlərə hakimlik nəzarəti edərək, İstanbul sarayındakı qarğasılardan sonra yəqin ki, bu yerlərə sığınacağını da düşünübmiş. İndi Sultan Murad atasının yerli əhali ilə hörmətli davranışının bəhrəsini görürdü. Adamlar hər yerdən axın-axın onun yanına gəlir, qoşuna yazılırdılar.

Sultan Murad atasından qalan sərvəti qoşun toplanmasına, silah-süursat hazırlığına çox səxavətlə xərcləyirdi. Onsuz da Sultan Murad yaxşı başa düşürdü ki, əgər Osmanlı sultanətinə hakimliyi özünə təmin etsə, ən azı atasının nəzarət elədiyi əraziləri öz tabeliyində saxlaya bilsə, atasından qalan sərvətdən də çox, var-dövlət toplaya bilər. Amma yox, ərazilərə nəzarəti özünə təmin edə bilməsə nəin ki, bu sərvəti saxlaya biləcək, heç başını da qoruya bilməyəcəkdi.

Sultan Murad tədarükü çox sürətlə başa çatdırdı. Ona artıq məlum idi ki, otuz min nəfərlik qoşunu Sultan Səlim onun üzərinə göndərir. Bunun müqabilində özü də iyirmi min nəfərlik qoşun tədarükü görmüşdü. Baxmayaraq ki, qoşunun sayında xeyli fərq var idi. Bu,

ÇALDIRANA GEDƏN YOL

(Əvvəli ötən saylarımızda)

romandan səhifələr

Baş vəzir sarayın Mövlana Sarıgözüdə sakini olduğu hücrəsinə döndü. Və elə onlar ayaq üstə qarşılaşdılar.

- Mövlanaya salam vermək istədim. Ancaq gördüm ki, o da harasa tələsir.

O, bu sözləri deyib, mövlananın qarşısında baş əydi. Rüstəm Paşa baş vəzir olsa da, hiyləgər adam idi. Yaxşı bilirdi ki, Mövlana Sarıgözüdə hökmdar necə böyük hörmət və ehtiramla davranır.

Mövlana Sarıgözüdə Rüstəm Paşanın ona belə cani-dildən yanaşmasından xoşnud olaraq, baş əydi. Bununla Rüstəm Paşaya çatdırdı ki, ondan heç bir narazılığı yoxdur. Amma yenə də bir cavabı Rüstəm Paşaya sözünü deməyi məsləhət bildi.

Hörmətli baş vəzir, bildiyin kimi, Sultan Murad hökmdar üçün baş ağrısına çevrilib.

Baş vəzir tez başını razılıqla tərpətdi. Bilirəm, bilirəm, Mövlana, xəbərim var,- dedi.

Mövlana Sarıgözüdə Rüstəm Paşanı diqqətlə süzdü. Onun Sultan Səlimin hüsurunda özünü necə aparacağını bilmək istədi. Axı, onu da yaxşı bilirdi ki, Rüstəm Paşa da az aşın duzu deyil. Amma Mövlana Sarıgözüdə çox istəyirdi ki, Rüstəm Paşanın saraydan uzaqlaşdırıb, hansısa gedər-gəlməz səfərə göndərsin. Hələ ki, bu barədə Sultan Səlimlə bir az üstüörtülü danışmış olsa da, kimsəyə bu barədə fikir deməmişdi.

Əslində, hər şey onların hər ikisinə aid idi. Rüstəm Paşanın istəyi Mövlana Sarıgözüdə buralardan uzaqlaşdırmaq idi. O, təəssüf edirdi ki, hələ ki, Mövlana Sarıgözüdə üstün gəlmək gücündə deyil.

Bu Mövlana Sarıgözüdə məmnun edirdi. Onsuz da hökmdarın münasibətindən anlamışdı ki, hökmdar Rüstəm Paşanı Sultan Muradın üzərinə göndərəcək. Ona görə də, ciddi və açıq bir rəy demədi.

- Böyük hökmdarın canı sağ olsun. Onsuz da sədrəzəm Rüstəm Paşanın hərbi tədbirləri qarşısında nəin ki Sultan Murad, heç Şah İsmayıl da dayana bilməz.

Rüstəm Paşa Mövlana Sarıgözüdə necə bir hiyləgər cavab verməyini yaxşı başa düşürdü. O, xəyalından keçirirdi: "Ay sən öləsən, qoca tülkü, guya ki, tərifləyir, amma gör necə hiyləgərliklə məni odun ağzına atır".

Rüstəm Paşa daha fürsəti əldən vermək istəmədi:

- Hökmdarın başı sağ olsun. Mövlana Sarıgözüdə deyir. Biz Sultan Muradı yaxşı tanıyıyıq, o, heç atası qədər də güclü döyüşçü deyil. Onunla bizim güclü qoşun başçılarımız da bacarar.

- Bəs kimləri məsləhət görürdin? – deyər, hökmdar soruşdu.

Rüstəm Paşa gümanı gələn qoşun başçılarının adlarını çəkdi:

- Dilavər Paşa ilə Şahbaz Paşa Sultan Muradın öhdəsindən asanlıqla gələr. Çünki onlar Sultan Əhməd və Sultan Qorqudun cəzalanmasında xüsusi şücaət göstəriblər. Yəqin ki, Sultan Muradın da öhdəsindən gələrlər.

Sultan Səlim əvvəlcə fikirləşdi ki, Muradla qarşılaşmağa Rüstəm Paşanı göndərsin. Ancaq burada ağıla gəlirdi ki, Şah İsmayılın üzərinə hücum üçün Rüstəm

Sultan Muradı qorxutmurdu. Çünki, onun qoşunundakı qüvvələr yerli əhalidən toplanmışdı və əraziyə yaxşı bələd idi onlar. Üstəlik də Sultan Murad qoşuna səfərbərliyə almış, hər kəsə kifayət qədər məvacib vermiş, üstəlik də onların ailələrinin ehtiyaclarını da təmin etmişdi. Ona görə də Sultan Muradın qoşununda yüksək əhval-ruhiyyə var idi.

Az keçmədi ki, Dilavər Paşa ilə Şahbaz Paşanın rəhbərlik etdiyi qoşun dəstələri iki tərəfdən Sultan Muradın seçdiyi döyüş mövqeyinə yaxınlaşmalı oldu.

Sultan Murad öz atının üstündə döyüşə hazır olan qoşunun qarşısından keçdi, onun qətiyyəti və cəsarəti bir daha qoşunun əhvalına xoş təsir elədi. Dilavər Paşa, Sultan Muradın mövqelərinin demək olar ki, lap yaxınında idi. O, Sultan Muradın heç də Rüstəm Paşanın dediyi kimi qorxaq və cəsarətsiz birisi olduğuna inanmadı. Qarşı tərəfi öyrənmək üçün, göndərdiyi kəşfiyyat adamları da Sultan Muradın necə bir müzəffər ordu yaratdığı haqqında xəbərlər gətirirdi. Birinci olaraq, döyüşə Dilavər Paşanın rəhbərlik etdiyi dəstələr başladı. Dilavər Paşa gümanı edirdi ki, az vaxt içərisində Sultan Muradın qüvvələrini əzişdirəcək və beləliklə, onun qoşunu çaxnaşmaya düşəcək. Və bu zaman Şahbaz Paşanın rəhbərlik etdiyi qoşun dəstəsi hücumla keçməklə Sultan Muradın özü də daxil bütün qüvvələrini məhv edəcək.

(Davamı var)